

tudja a Petőfi-eszményt korszerű haladó tartalommal megtölteni, csak arra merít erőt belőle, hogy elégedetlen legyen a közösügyes rendszerrel, esetleg metafizikus módon az egész világgal s így Petőfi forradalmi humanizmusát végeredményben vagy a napi politika aprópénzére¹⁵ váltja fel, vagy etikai, történetfilozófiai általánosságokba fullasztja. Természetesen ezen a csoporton belül is bőven akadnak egymástól eltérő változatok. Závodszy megalkuvásának nincs köze a Magyar Újság szókimondó bátorságához, Bartók Lajos jobban sejtí Petőfi társadalmi jelentőségét a schopenhaueri esztétizmustól befolyásolt Meltzlnél. Valójában ez az irodalmi per egyes kicsiny, szinte provinciális vonásai ellenére is mégiscsak az új és régi harcát tükrözi, s ezért nem a vitázók kifáradásával, vagy a kimaradt verseknek kinyomatásával ért véget. A harc utolsó állomását eszmei síkon Ady jelentette, aki Petőfi társadalmi és művészi jelentőségét végre a következetesen kiharcolt polgári demokrácia szempontjából értékelte, szembeszállva minden köznemesi-liberális ferdítéssel.

BIKÁCSI LÁSZLÓ :

PETŐFI EMLÉKE A HORTHY-KORSZAK PARLAMENTJÉBEN

Az 1922 június 16-ra hirdetett második nemzetgyűlés a Bethlen-féle választójogi rendelet, Európa legreakciósabb választójoga alapján ült össze. A tavasszal megtartott választáson vesztegetésekkel, és itatással, a jármegyei apparátus mozgósításával és csendőrségi terrorral a kormánypárt — a Bethlen-csoportból és a Nagyatádi-féle Kisgazdapárt egyesüléséből keletkezett „Keresztény—Keresztény Kisgazda, Földműves és Polgári Párt” nagy többséget szerzett. Az újonnan összeült nemzetgyűlésben — amelyből Bethlen Istvánnak már sikerült kiszorítania a bizonyos fokig nagybirtokellenes és nagykapitalistaellenes irányzatú kispolgári rétegeket — már kizárólagos vezető szerepe volt a nagytőkének és nagybirtoknak.

Az 1922-es parlamenti ciklusra, a bethleni konszolidáció első éveire esett a Petőfi-centenárium esztendeje. A többségében legitimista, klerikális és népellenes parlamenttől természetesen mi sem állott távolabb, mint Petőfi igazi szelleme. A nemzetgyűlés azonban nyíltan nem tagadhatta meg Petőfi emlékét, az országszerte megnyilvánuló ünneplésekből neki is „ki kellett vennie a részét.”

1. Petőfi-törvényjavaslat

Még az 1922-es évben (december 6-án) az egyik kormánypárti képviselő indítványt jegyzett be Petőfi Sándor emlékének törvénybeiktatása tárgyában. A költő emlékének törvénybeiktatása mellett javasolta, hogy a nemzetgyűlés állítsa fel Petőfi Sándor mellszobrát és helyeztesse azt el az idővel létesítendő magyar nemzeti Pantheonban.¹ Az indítvány után Klebelsberg Kunó gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1922 december 22-én törvényjavaslatot terjesztett be Petőfi Sándor emlékének törvénybeiktatásáról.² Az egyszakaszos törvényjavaslat így szól: „A nemzet Petőfi Sándor születésének századik évfordulója alkalmából hálás kegyelettel emlékezik meg Petőfi Sándorról, aki költői lángelméjét a magyar nemzeti gondolat szolgálatába állította, életével

¹⁵ Király István: id. m.

¹ Az 1922. évi június hó 16-ra hirdetett nemzetgyűlés nyomtatványai, Irományok 108. sz. III. kötet 363 l. (Továbbiakban: Irományok).

² Az 1922. évi június hó 16-ra hirdetett nemzetgyűlés nyomtatványai, Napló, VII. kötet 338. l. (Továbbiakban: Napló).

és halálával pedig örök időre szóló példáját adta a minden áldozatra kész hazaszeretetnek. — Ezért a törvényhozás Petőfi Sándornak a haza szolgálatában szerzett érdemeit ezennel törvénybe iktatja.³

A Petőfi igazi emlékéhez méltatlan frázisos fogalmazás már tartalmában és formájában is híven kifejezi a „keresztény és nemzeti“ kormány állásfoglalását Petőfi örökségéhez. De még jellemzőbb a javaslat indokolása. A bevezetés szövege szerint így hangzik: „Nemes hagyománya a magyar törvényhozásnak, hogy a nemzeti élet nagy mozzanatait és az ország nagy fiainak emlékét törvényeikk alkotásával is megörökíti. Így az 1848. évi I. törvényeikk József nádor, az 1876. évi III. törvényeikk Deák Ferenc és az 1896. évi VII. törvényeikk a honalapítás évezredes emlékét iktatta törvénybe, az 1907. évi XXVIII. törvényeikk pedig I. Ferenc József király megkoronáztatása negyvenedik évfordulójának emlékére művek alkotását, rendelte el. A törvények e sorához járulna most Petőfi Sándor emlékének törvénybe iktatása.“⁴ Ez a cinikus és otromba indokolás, amely a nemzeti élet nagy mozzanatának nevezi Ferenc József megkoronáztatásának negyvenedik évfordulóját és Petőfi Sándor emlékének törvénybeiktatását párhuzamba állítja, sőt indokolni kívánja a szabadságharcot vérbefojtó osztrák zsarnokság gyűlölt császárával, valóban csak Horthy parlamentjében szülehetett meg.

2. A törvényjavaslat sorsa

A törvényjavaslat ezután a nemzetgyűlés közoktatásügyi bizottsága elé került. A bizottság 1923. január 31-én lefárgyalta, majd a javaslatot a bizottság jelentésével⁵ együtt a bizottság előadója 1923. február 6-án a nemzetgyűlésnek bemutatja és kéri a jelentés kinyomtatását, szétesztését és napirendre tűzését.⁶

A kormány eredeti szándéka az volt, hogy a törvényjavaslatot március 15-én ünnepélyes ülés keretében terjeszti elő és tárgyalja le. A Ház elnöksége azonban mégsem tűzte napirendre a javaslatot, a kormány ugyanis közben elejtette a tervet. Mi volt ennek az oka? A március 9-i ülés ellenzéki felszólalásaiból megtudjuk, hogy a kormány a március 15-i ülés „ünnepélyes érzés“ének biztosítása céljából tárgyalást folytatott egyes pártokkal, a meg egyezés azonban nem sikerült. A parlamenti ellenzék egy része ugyanis azt indítványozta, hogy a törvényjavaslathoz pótlólag vegyemnek fel még egy szakaszt, amely megtiltja, hogy Petőfi költeményeit cenzurázzák, vagy azoknak terjesztését akadályozzák. A kormány nem volt hajlandó ezt a pótlást elfogadni és így a meg egyezés — a március 15-i „ünnepélyes ülés“ terve — meghiúsult.

A tárgyalások előzményeihez tudnunk kell, hogy egyes képviselők a Petőfi-centenárium alkalmával több ízben szóvá tették a rendőrhatalóságok durva beavatkozását a Petőfi-ünnepségek műsorának összeállításába és támadták a kormányt a miatt, hogy egyes Petőfi-versek szaválását a rendőrhatalóságok nem engedélyezték. A kormány maga sem tagadhatta le a rendőrhatalóságok beavatkozását, és ezért magyarázatot igyekezett adni a rendőrség intézkedéseinek. Ez a „magyarázat“ valóban méltó volt a Bethlen-kormányhoz. Rakovszky Iván belügyminiszter ugyanis egy interpellációra többek közt a következőket válaszolta: „... éppen Petőfi hagyományainak, Petőfi verseiben lefektetett nagy, nemes gondolatoknak érdekében is szükségesnek tartom, hogy a rendőrhatalóságok megtegyék az intézkedéseket..., hogy a rendőrhatalóságok ne engedjék meg azt, hogy Petőfi szellemét kiforgassák...“ A Horthy-korszak hírhedt belügyminisztere természetesen elsősorban a munkások által rendezett

³ Irományok IV. 213. I.

⁴ Napló VI. 143. I.

⁵ Irományok IV. 214. I.

⁶ Napló IX. 320. I.

⁷ Napló IX. 102. I.

Petőfi-ünnepségekre gondolt, elsősorban a magyar munkásosztály ellen, „óvta a kiforgatástól“ rendőreivel és csendőreivel Petőfi szellemét.

A kormány „sima“, zavartalan és „ünnepélyes érzésű“ Petőfi-emlékülést akart, és amikor ezt saját elképzelése szerint nem sikerült elérnie, igyekezett minél gyorsabban levenni a napirendről és eltüntetni, eltemetni az egyre kényelmetlenebbé és kínosabbá váló „Petőfi-kérdést“. A március 9-i ülésen fölmerült az a megoldás, hogy a március 15-i ünnepélyes ülés programját egy párlközi bizottság állapítsa meg, a kormány részéről azonban Rakovszky Iván elhárította ennek a javaslatnak az elfogadását. Véleménye szerint felesleges a bizottság, mert vagy megvan a nemzetgyűlésben az „ünnepélyes érzés“, vagy nincs meg.⁸ A Ház többsége is nyilván így „gondolkodott“, mert szavazásra kerülven a sor, elvetették ezt a javaslatot.

A március 15-i ünnepélyes ülés kérdése megegyeszer szóba került március 14-én. A Ház elnöke ekkor azt az indítványt tette, hogy a legközelebbi ülést március 20-án tartásuk meg. Horváth Zoltán⁹ az ellenzék részéről azt javasolta, hogy a legközelebbi ülést ne március 20-án, hanem március 15-én tartásuk és ennek az ülésnek egyedüli programja a Petőfi-törvényjavaslat tárgyalása legyen. Indítványozta továbbá, hogy március 20-án, Kossuth Lajos halálának évfordulóján ne tartson ülést a Ház. A kormánypárt részéről ketten is hozzászóltak Horváth Zoltán javaslatához és annak elvetését kérték. Az egyik hozzászóló azzal érvelt, hogy „Nem sikerült a pártokkal olyan megegyezést létesíteni, amely biztosította volna azt, hogy ez az ünnep a legmértékesebb formák közt fog lefolyni.“ Egyébként is a képviselők nagyrésze vidéken fog tartózkodni, az Országház előtt pedig úgyszintén lesz Petőfi-ünnepély. A március 20-i szünetet illetően az volt a véleménye, hogy Kossuth halálára való „emlékezés nem akadályozhat bennünket munkánkban.“¹⁰ A másik felszólaló már nem is beszél a megegyezésről, szerinte március 15-e megünneplésének a képviselők akkor tesznek eleget, ha valamennyien résztvesznek a saját kerületükben tartandó ünnepélyeken. A március 20-i szünetet sem helyesli, mert „a gyászt semmiképp sem akadályozhatja az, ha itt komoly munkát fejtünk ki.“¹¹ Hozzászól ezen az ülésen a Petőfi-ünnepség kérdéséhez Bethlen István miniszterelnök is. A kormány álláspontja továbbra is az — hangoztatta —, hogy nem lehet a március 15-i ülésen a Petőfi-törvényjavaslatot tárgyalni, mert a törvényjavaslat politikai vitát idézne fel. Március 20-ról, a Kossuth halálának évfordulójára javasolt szünetről meg sem emlékezett. A miniszterelnöki állásfoglalás el is döntötte a vitát. A nemzetgyűlés nagy többsége az elnök napirendi indítványát fogadta el, tehát elvetette a március 15-i ünnepélyes ülést és a március 20-i szünetet.

(Csak zárójelben jegyzem meg, hogy az a parlamenti többség, amely Kossuth halálának évfordulójáról képmutató módon „komoly munkával“ kívánt megemlékezni, néhány hét múlva április 11-ére, a 48-as törvények királyi „szentesítésének“ évfordulójára szünnapot szavazott meg.¹² Tegyük még ehhez hozzá, hogy a nemzetgyűlés a Ferenc József halála évfordulóján megtartott gyászsistentiszteletken minden évben hivatalosan résztvett, egy Mária Valéria nevű főhercegnő elhunytát pedig jegyzőkönyvben örökítette meg, ugyanakkor viszont a Ház elnöke nem tartotta méltónak, hogy október 6-ról a nemzetgyűlésben megemlékezzenek.)

A március 14-i ülés után a Petőfi-törvényjavaslat sokáig nem került szóba. Klebelsberg, a törvényjavaslat betérjesztője mélyen hallgatott. A kormány és a nemzetgyűlés többsége igyekezett eltemetni és elfelejteni a kellemtelenné vált „Petőfi-kérdés“-t.

⁸ Napló X. 401. l.

⁹ 48-as függetlenségi és Kossuth-párti képviselő, kiskunfélegyházi ügyvéd.

¹⁰ Napló X. 464. l.

¹¹ Napló X. 465. l.

¹² XI. 189. l.

Az 1923-as év, a Petőfi-centenárium vége felé közeledvén, egyes képviselők ismét fölvetik a Petőfi-törvényjavaslat napirendre tűzését. A november 23-i ülésen Pakots József¹³ indítványozza, hogy november 24-én vegyék napirendre a Petőfi-törvényjavaslatot. A kormány nevében most Nagyatádi Szabó István földművelésügyi miniszter szólt a kérdéshez és kérte a nemzetgyűlést, hogy „ötletszerűen, hirtelen“ ne változtassák meg az elnök által javasolt napirendet. A kultuszminiszter különben sines Pesten, vidékre utazott és „én — érvelt tovább Nagyatádi — nem tudom őt előteremteni“.¹⁴ Nagyatádi szavai után a Ház ismét elvetette a Petőfi-törvényjavaslat napirendre tűzését. Ugyanez lett a sorsa annak az indítványnak is, amely a december 17-i ülésre kívánta a törvényjavaslatot napirendre tűzni. A kormány részéről újból Nagyatádi szólalt föl, és most már nyíltan megmondta, hogy a Petőfi-törvényjavaslatot nem tartja fontosnak, mert sokkal sürgősebb az indemnitás letárgyalása.¹⁵ Néhány képviselő a december 20-i ülésen megegyezően megkísérli, hogy a december 21-i, az 1923-as évben az utolsó ülésnapra egyik napirendi pontnak elfogadtassa a törvényjavaslatot. A kormány azonban már mindenképpen szabadulni akar Petőfi emlékétől. Még ahhoz sem volt hajlandó hozzájárulni azért, hogy az ülés egyik pontjául vegyék fel a javaslatot. Rakovszky, Bethlen, Nagyatádi után most Vass József népjóléti miniszter fejtette ki a kormány álláspontját. Érvelése rövid, a következőképp szól: „Ahhoz tehát — hogy egészen világosan megmondjam az én tiszteletteljes véleményemet —, hogy t. i. első pontul tűzessék ki a Petőfi-törvényjavaslat, nem tudnék hozzájárulni azért, mert nem volna indokolva az, hogy ez a törvényjavaslat nyerjen prioritást az indemnitási törvényjavaslatlal szemben...“¹⁶

A többség természetesen most is az elnöki napirendi indítványt szavazta meg, és ezzel be is fejeződött a nemzetgyűlés 1923-as évi munkája és eltelt a Petőfi-centenárium a nélkül, hogy a magyar nemzetgyűlés törvénybeiktatta volna halhatatlan költőnk emlékét. Rakovszky, Bethlen, Nagyatádi — és hogy a klérus embere se maradjon ki —, Vass József, a Horthy-korszaknak ezek az oszlopos képviselői a legképtelenebb, legotrombább ürügyekkel akadályozták meg azt, hogy Petőfi szelleme — akárcsak egy törvényjavaslat formájában is, megzavarja a „konzolidációs“ parlament légkörét. Az országszerte lángragyúlt és a nép széles tömegében erősödő Petőfi-kultusz hatására a kormány ugyan nem térhetett ki az elől, hogy egy semmitmondó törvényjavaslatot ne nyújtson be, ahhoz azonban már nem volt bátorsága, hogy a javaslatot napirendre is tűzze. „Elsősorban — hangoztatta a nemzetgyűlés egyik képviselője — a kultuszminiszter úrnak kellett volna fellepnie a Ház elnökségénél és sürgetni, hogy vegyék elő az ő törvényjavaslatát, nem ezért terjesztette elő, hogy ad graecas Kalendas el legyen halasztva, hanem hogy tényleg bekerüljön a törvénytárba, hogy az országgyűlés száz év múlva megemlékezzék Petőfiről.“¹⁷ A Bethlen-kormány „kultúrfölényes“ kultuszminisztere, Klebelsberg Kunó gróf azonban inkább vidékre utazott, és egyetlen egyszer sem szállt síkra a mellett a törvényjavaslat mellett, amelyet éppen ő terjesztett a nemzetgyűlés elé.

A teljesség kedvéért meg kell jegyezmem, hogy még ugyanezen parlamenti ciklus alatt, 1925 november 13-án tizenegy polgári ellenzéki képviselő indítványt nyújtott be Petőfi Sándor emlékének törvénybeiktatásáról. Az indítvány szövege szórul-szóra megegyezik a Klebelsberg-féle törvényjavaslatlall.¹⁸ Az indítványt az 1925 november 13-i ülésen olvasták fel a nemzetgyűlésen és a Ház elnökének szavai szerint: „...az indítvány a házszabályok 195. §-a

¹³ Demokratapárti képviselő, író, újságíró (1877—1933).

¹⁴ Napló XVII. 110. l.

¹⁵ XVIII. 129. l.

¹⁶ XVIII. 272. l.

¹⁷ Napló XIX. 267. l.

¹⁸ Irományok (982. sz.) XVI. 423. l.

értelmében ki fog nyomtatni, szét fog osztatni, indokolásukra nézve pedig később fogok a t. Háznak javaslatot tenni.¹⁹ A parlamenti naplók szerint azonban erre sohasem került sor. E második, kései indítvánnyal még gyalázatcsabban bántak el, mint az első javaslattal. A Ház elnöksége még csak ki sem nyomatta és természetesen javaslatot sem tett a törvényjavaslat indokolására. A Bethlen-kormánynak épp elég oka volt arra, hogy ne engedje még egy megemlékezés formájában sem föltámadni Petőfi szellemét a nemzetgyűlésen. Petőfi emléke már amúgy is eléggé zavarta a bethleni konszolidációt.²⁰

3. A nemzetgyűlés Petőfiről

A Petőfi-törvényjavaslat sorsának ismertetése már önmagában is élénk fényt vet a nemzetgyűlés reakciós, hazafiatlan, képmutató magatartására, de ezen túlmenően hadd világítsuk meg a nemzetgyűlés egyéb megnyilvánulásait is a Petőfi-kérdéssel kapcsolatban. A törvényjavaslat napirendre tűzését sikerült ugyan a kormánynak megakadályozni, Petőfi emlékéét azonban mégsem lehetett eltüntetni a nemzetgyűlés Házából. Szinte nincs olyan ülés, amelyen Petőfi személye, versei, világnézete, történeti szerepe szóba ne kerülne. A szónokok és közbeszólók verseiből idéznek, állásfoglalására hivatkoznak, és a legkülönbözőbb alkalmakkor magyarázzák, értékelik és „védik“ Petőfit. Egy-egy Petőfivel kapcsolatos megjegyzés, utalás, vagy idézet nem egyszer parázs vitát, parlamenti „vihart“ kavart fel.

Nem célunk most a nemzetgyűlés Petőfire vonatkozó teljes anyagát bemutatni, e rövid ismertetésben csak a Petőfi-ünnepségekkel kapcsolatos egyéb megnyilvánulásokra szeretnénk itt kitérni. E néhány adat is hozzátartozik a Horthy-parlament hű képéhez.

Az 1922 december 22-i ülésen Scitovszky Béla, mint a Ház elnöke, megemlékezett Petőfi Sándor születésének századik évfordulójáról. A dagályos, szóvirágokkal teli megemlékezés — stílusában, tartalmában is — valósággal sűrített összefoglalása a hivatalos Magyarország véleményének Petőfiről. „A meteorszerű tünemény“²¹-től „a szilaj lélek“-ig a Horthy-korszak minden hazug frázisát megtalálhatjuk ebben az „ünnepélyes elnöki megnyilatkozás“-ban. A legnagyobb nehézség az ilyesfajta ünneplésekben természetesen Petőfi forradalmiságával volt. A Ház elnöke azonban ezt is áthidalta: „Forradalmi lélek volt... de keble szentegyházának oltárán a haza képe állott...“²² A forradalmiságnak és a hazafiságnak ez a szembeállítás a állandó és kötelező formulája volt minden hivatalos ünnepségnek. A nemzetgyűlés elnöke azonban nemcsak Petőfi forradalmiságát igyekezett megmagyarázni, hanem ugyanakkor megragadta az alkalmat, hogy Petőfi emlékéét is fölhasználja a bethleni konszolidáció megerősítésére. „Vajha — folytatta tovább — megértve szavát, emlékének megújuló varázsa alatt eggyé tudnánk forrni...“²² E szabványbeszéddel a Ház elnöksége úgy érezte, hogy eleget is tett kötelességének. Az elnöki megemlékezésnek azonban váratlan folytatása lett. Scitovszky beszéde

¹⁹ Napló XXXVI, 159 l.

²⁰ Jellemző a Bethlen-korszak „történetírás“-ára, hogy négy évvel a Petőfi-centenárium után „A magyar országgyűlés története 1867—1927.“ c. kiadványban (Szerk. Balla Antal Bp. Légrády nyomda és könyvkiadó) a második nemzetgyűlésről szóló rész szerzője — a miniszterelnökség sajtóosztályának egyik vezetője — már egy szóval sem emlékezik meg a törvényjavaslat körüli vitákról és „érthetetlen okokkal“ magyarázza a Petőfi-törvényjavaslat szégyenletes mellőzését: „1922 december 22-én törvényjavaslat került a Ház elé Petőfi emlékezetének megörökítéséről, érthetetlen okoknál fogva azonban máig sem került elintézésre.“ (502. l.).

²¹ Napló VII, 339. l.

²² U. o.

után ugyanis az egyik ellenzéki képviselő, Cserti József²³ azt kiáltotta: „Éljen Petőfi szelleme! Éljen a magyar népköztársaság!” Óriási felháborodás, zaj tört ki erre a Házban. A kormánypárt részéről csaknem tetlegességre került a sor. Cserti Józsefet bojkott alá helyezéssel fenyegetik, sőt egyesek azt követelik, hogy fosszák meg őt a mandátumától. Az elnök végül is rendretusítja Csertit, az egyik kormánypárti képviselő pedig „Éljen a magyar királyság!” felkiáltással igyekszik ellensúlyozni a népköztársaság felemlítését. A jobboldal és a közép tüntetően megtapsolja a királyság éljenzését.

Így végződött tehát a nemzetgyűlés hivatalos megemlékezése Petőfiről. A forradalmár, republikánus költő centenáriumán a nemzetgyűlés a királyságot éllette. Ez a jelenet is méltóképp egészíti ki a Horthy-korszak hazug Petőfi-ünnepléseit.

A Ház elnöke a centenáriumi évben még egy alkalommal megemlékezett Petőfiről — mégpedig 1923. március 23-án, Andrássy Gyula gróf születésének századik évfordulóján mondott beszédében. Ekkor ezeket mondta: „Ügyszólván egymás kiegészítéseként adja nekünk a nagy termő esztendő három szülöttében a maga három különböző megnyilatkozásának reprezentánsait: Petőfiben, a nép fiában a nagy érzések gyűjtőszavú lantosát, Madáchban, a középosztály szülöttében a keleti fajunkat jellemző kontemplatív hajlam legkiválóbb képviselőjét, Andrássy Gyula grófban a providenciális államférfiú eszelekvő energiáját.”²⁴ Íme, a bethleni konszolidáció „nemzeti egységének” eszményképe: a nép fia, a „középosztály” és a nagybirtokos arisztokrácia együtt, egy táborban. Mindenesetre a Horthy-fasizmus szemérmertlensége kellett ahhoz, hogy a Habsburg-politika egyik prominens kiszolgálóját a magyar nemzetgyűlésben Petőfi mellé lehessen állítani.

Nem maradt el természetesen Petőfi kisajátításában — és egyben meggyalázásában — az egyházi reakció sem. Az egyik hangadó klerikális képviselő a Petőfi-jubileummal kapcsolatban „Mária zászlójának bontogatásáról” beszélt, hogy ez alá sorakozhassék az országnak minden hű fia.²⁵ Ez már valóban nemcsak egyszerű kisajátítás, hanem Petőfi emlékének durva meggyalázása is volt!

Nem volna teljes a kép, ha nem szólunk a szociáldemokratapárt állásfoglalásáról és siralmas szerepéről a Petőfi-kérdésben. A szociáldemokrata képviselők talán a legtöbbet emlegették Petőfit, nevét állandóan szájukon hordozták, verseit lépten-nyomon idézték. Az 1923. december 21-i ülésen felszólalt Vanczák János — a párt vezetőségi tagja, a Népszava akkori szerkesztője — is a Petőfi-vitában, kifejtette a párt álláspontját és „megvédte” a szociáldemokratákat a „rosszakaratú hazugságokkal és hírszesztelésekkel szemben”. Kijelentette, hogy tévedés az, mintha ők Petőfiben *csak* a forradalmárt látnák, *nem pedig* a hazafit is.²⁶ Vanczák tehát megvédte a szociáldemokratákat azzal, hogy ők azért Petőfiben a hazafit is tisztelik. Ez bizony nem sokkal különbözött a Seitovszky-féle hivatalos kinyilatkoztatástól. Vanczák és társai számára a forradalmár és a hazafi szintén nem voltak azonos fogalmak. A szociáldemokrata párt parlamenti frakciójának valóban annyi köze volt Petőfihez, mint a Bethlen-féle reakciónak.

A Horthy parlamentjében összegyűlt reakciónak azonban mégsem a kisajátítás, hamisítás volt az igazi hangja. E züllött, nemzetietlen, népellenes erőknél valóban igazi törekvése arra irányult, hogy a számukra veszedelmes forradalmárköltő szellemét minden eszközzel kiirtsák. Ünnepezték a költőt kénytelen-kelletlen, igyekeztek kisajátítani és saját céljaikra felhasználni, de

²³ Független Kisgazda, Földműves és Polgári Párthoz tartozó képviselő, lovasberényi tanító.

²⁴ Napló XI. 157. 1.

²⁵ Napló IX. 73. 1.

²⁶ XVIII. 293. 1.

a „Cifra, hideg lobogás“ mögött — hogy József Attila szavait idézzük²⁷ — valójában gyűlölték még az emlékét is. Az elbukott forradalom után ismét uralomra került uralkodóosztály tudta, érezte, hogy Petőfiben az elnyomott nép a haladásnak, a következetes demokratizmusnak lobogóját látja. „Ezt a nagy, halhatatlan géniust, ha élne, a mai kormány bizonyára Zalaegerszegen gyötörné...“²⁸ — mondta őszinteségében az egyik képviselő. Nem tévedett ez a képviselő, vagy „csak“ annyiban, hogy Petőfire még rosszabb sors várt volna Horihyék alatt. Mert ebben a nemzetgyűlésben ott ültek azoknak a nagybirtokos arisztokratáknak, a Majláth grófoknak az utódai, akik 48-ban emlékiratokkal ostromolták a bécsi udvart és azt indítványozták, hogy a forradalom vezetőit, köztük Petőfi Sándort is ki kell végeztetni. A hazaáruló főurak utódai most hallgattak, nem szóltak hozzá a Petőfi-centenárium vitáihoz, de véleményüket ismerjük. Ott ült például a nemzetgyűlésen gróf Jankovich Bésán Endre, akinek a véleményét Petőfiről, — ha kerülő úton is —, de pontosan ismerjük. *Nagy Lajos* 1949-ben megjelent önéletrajzi regényében megírja, hogy „Endre úr“ — akit ő még az 1900-as évek elején a jogi vizsgákra készített elő — „Petőfit részben futóbolondnak, részben csirkefogónak tartotta“.²⁹ Majláth gróf utódainak véleménye nem változott 48 óta!

Petőfiben a magyar reakció a dolgozó népet, a munkásokat és parasztokat gyűlölte. Gyűlölték Petőfit és gyűlölték azokat, akik őszinte szívvel az igazi Petőfit akarták ünnepelni. Mikor a következő évben, 1924 március 16-án a munkások ezrei a Petőfi-szoborhoz vonultak, a rendőrség szétverte az ünneplőket. Az eset a nemzetgyűlésen is szóba került, és ekkor az egyik klerikális, „fajvédő“ képviselő közbekiáltott: „Beléjük kell ágyúzni!“³⁰ Beléjük kell ágyúzni a Petőfit ünneplő tömegekbe! — Igen, ez volt a Horthy-parlament igazi hangja a Petőfi-kérdésben.

²⁷ A Petőfi-centenárium alkalmából írt „Petőfi tüze“ című, nemrég megtalált verséből.

²⁸ Napló VIII. 277. l. (Zalaegerszegen volt az ellenforradalmi korszak hírhedt internálótábor.)

²⁹ A lázadó ember, Szikra, 1949. 323. l.

³⁰ Napló XXI. 440. l.